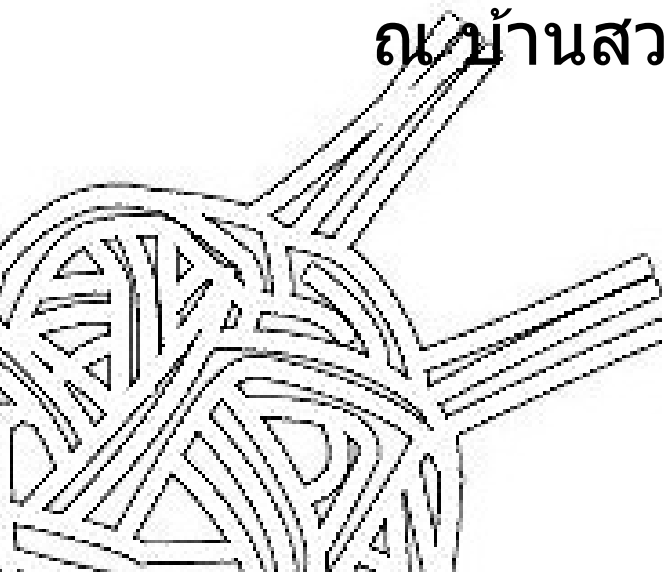

การวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

21 – 23 กรกฎาคม 2560

ณ บ้านสวนทรายทอง จังหวัดสมุทรสงคราม

เนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้การทำงานกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

เนื้อหา

หลักคิด

กระบวนการ

เครื่องมือ

การวิเคราะห์
ชุมชน

กระบวนการ

รู้จัก

ปฏิบัติการ

ออกแบบ

สรุปบทเรียน

เชื่อในศักยภาพของชุมชน

- พาค้นหา
- ทำให้มั่นใจ
- ชวนดึงออกมาใช้
- ขจัดสิ่งลดทอนศักยภาพที่เขามี

เน้นระดมพลังชุมชน

ในการแก้ปัญหา

จัดกระบวนการ สร้าง
เงื่อนไขให้เกิดการระดมทุน
ทางสังคมที่มี ได้แก่ คน
ความรู้ ทรัพยากร ฯลฯ มาใช้
ในการแก้ปัญหาของเขาเอง

**หลักการทำงานกับ
ชุมชนแบบมีส่วนร่วม**

สนับสนุนให้ชุมชน

แก้ปัญหาเอง

- เรื่องของเขา เขาควรมี
บทบาทมากที่สุด
- เราช่วยเอื้ออำนวยให้เขา
คิด-ทำ-สรุปการแก้ปัญหา
ของเขาด้วยตัวเขาเอง

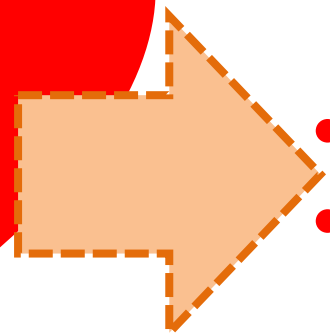
ให้ความสำคัญกับความรู้ผ่าน

การทำจริงของชุมชน

ทำความเข้าใจกับวิถีคิดแบบชาวบ้าน
จารีตภูมิปัญญา รูปแบบ หรือกลไกการ
จัดการในแบบที่เขาทำ

เครื่องมือการทำงานชุมชนแบบมีส่วนร่วม

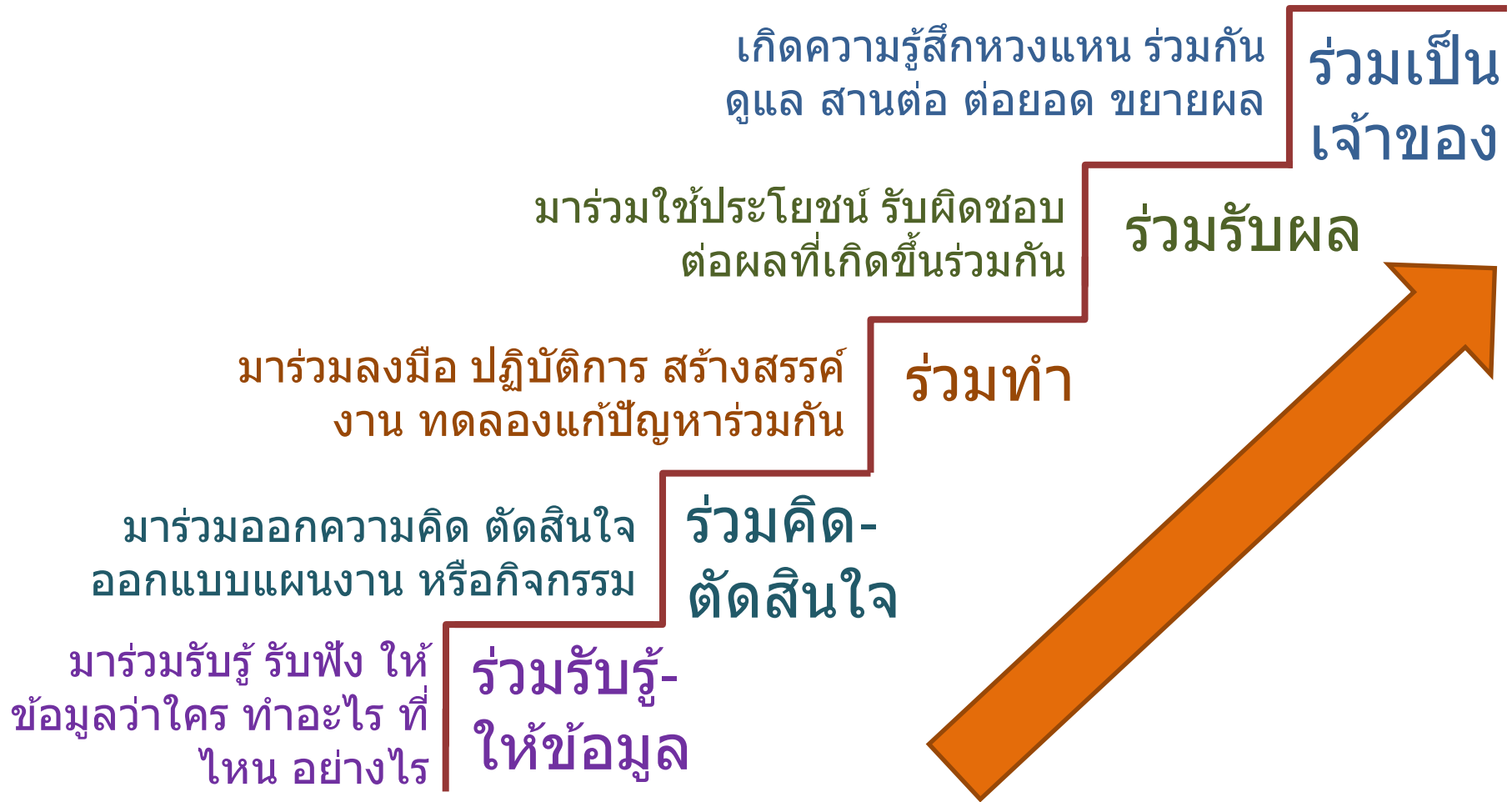
1. สานความสัมพันธ์
2. สร้างการมีส่วนร่วม
3. ทำความเข้าใจชุมชน (ข้อมูล)

• การวิจัย
• การพัฒนา

หัวใจของเครื่องมือ

ระดับการมีส่วนร่วม

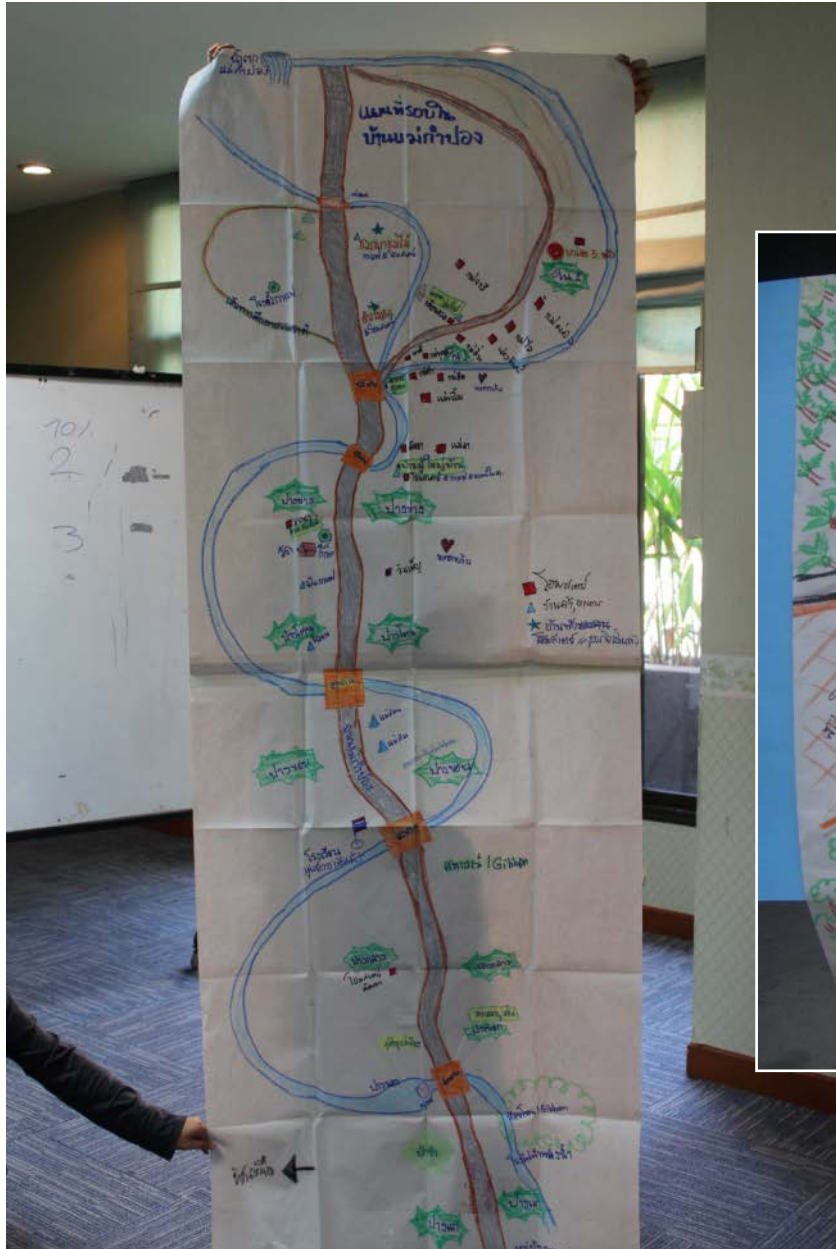
เครื่องมือทำงานกับชุมชนแบบมีส่วนร่วม

แผนที่รอบใน

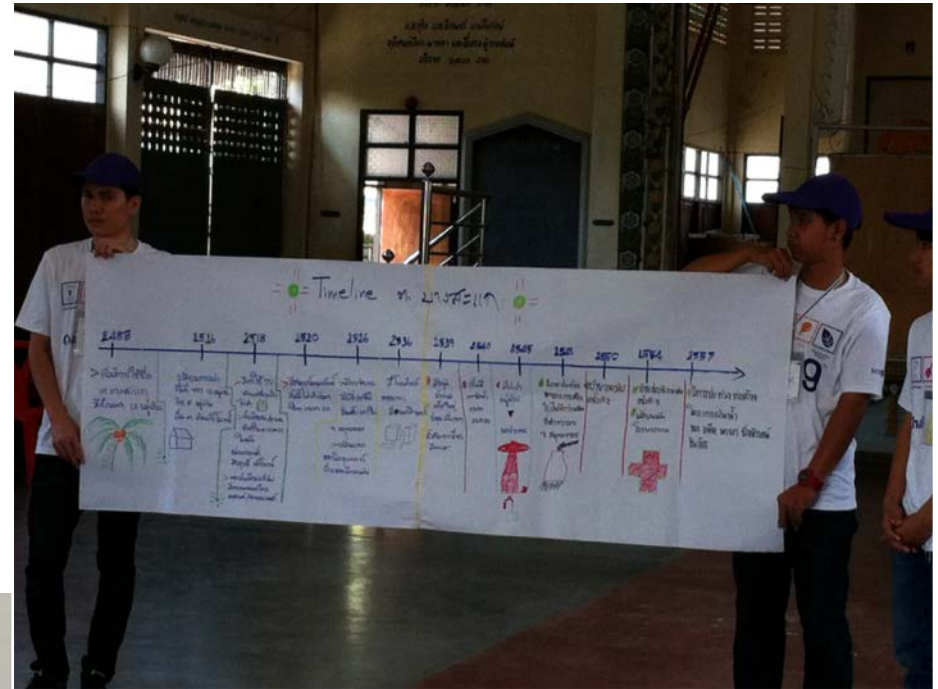
แผนที่รอบนอก

ปฏิทินการผลิตและวัฒนธรรม

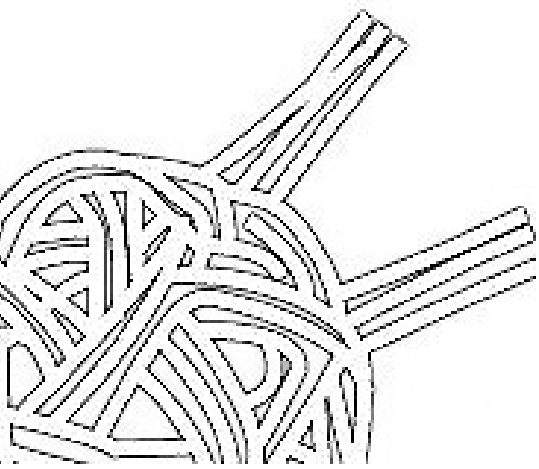
Timeline

ทำเนียบผู้รู้

ประเภทภูมิปัญญา	ชื่อ - สกุล	รายละเอียดภูมิปัญญา	จุดเด่น	ปี	ผู้สัมภาษณ์
<p>จักสาน (ตระกร้า)</p> <p>กระติบข้าว</p> <p>การตีผ้า</p> <p>ผ้าลิกเปอ</p> <p>แกงขี้เหล็ก</p> <p>โอ้จู้</p> <p>การบุง</p> 	<p>พ่อขุนจันทร์ ประทุมทอง อายุ 83 ปี</p> <p>พ่อ รุ่งโรจน์ ป้อมพานิชย์</p> <p>นางสาว สุคนธ์โพธิ์สีหะพันธ์ อายุ 59 ปี</p> <p>พ่อ รุ่งโรจน์ ตีระกูรณ์</p> <p>พ่อขุนจันทร์ ประทุมทอง</p>	<p>รายละเอียดภูมิปัญญา</p> <p>มี 3 ชนิด เล็ก, กลาง, ใหญ่</p> <p>มี 2 แบบ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 - ตะมสอง 2 - ตะมจัด <p>มี 2 อย่าง</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 กล้วยสอง 2 กล้วยสาม <p>มี 1 ตะ</p> <p>- ตะสอง</p> <p>1 ตะสองหนัก - ๓๐๐.5 กรัม</p> <p>1 ตะสองเบา - ๓๐๐.3 กรัม</p> <p>ตะสอง</p> <p>จัด</p> <p>สานคางจัด</p> <p>ตะมสอง</p> <p>สามสาม - กำกระบุง</p> <p>สามสามกลาง - ตะก 3 เส้น</p>	<p>ทน สันสวย 95 ปี</p> <p>สี-ออก</p> <p>ทันเคยสองจัดนี้ ยกคางเส้น</p> <p>สูง</p> <p>สูงเท่าฝ่ามือ</p> <p>สานหนักอิม</p> <p>(แบบ) สานสองจัดสี: 4-5 นิ้ว</p> <p>สีส้มแดงคางสองจัด</p> <p>ขนาด กว้าง 1.5 เมตร</p> <p>ทุกอย่าง</p>	<p>พ.ศ. ๒๕๖๓</p> <p>๒๓๙๗ คน</p> <p>กาว ปักคู่</p> <p>๒๕๕๐</p>	<p>ผู้สัมภาษณ์</p> <p>คุณ กิ่งกมล อากนวิชัย</p> <p>คุณ สันนิษา อากนวิชัย</p> <p>๒๕๖๓</p> <p>คุณ กิ่งกมล อากนวิชัย</p>

ภาพกระบวนการใช้เครื่องมือการศึกษา ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

Handwritten text in Burmese script on a poster or sign, likely related to the activity or the group's purpose.

Handwritten Burmese text on the left side of the large sheet of paper, possibly a title or introductory text.

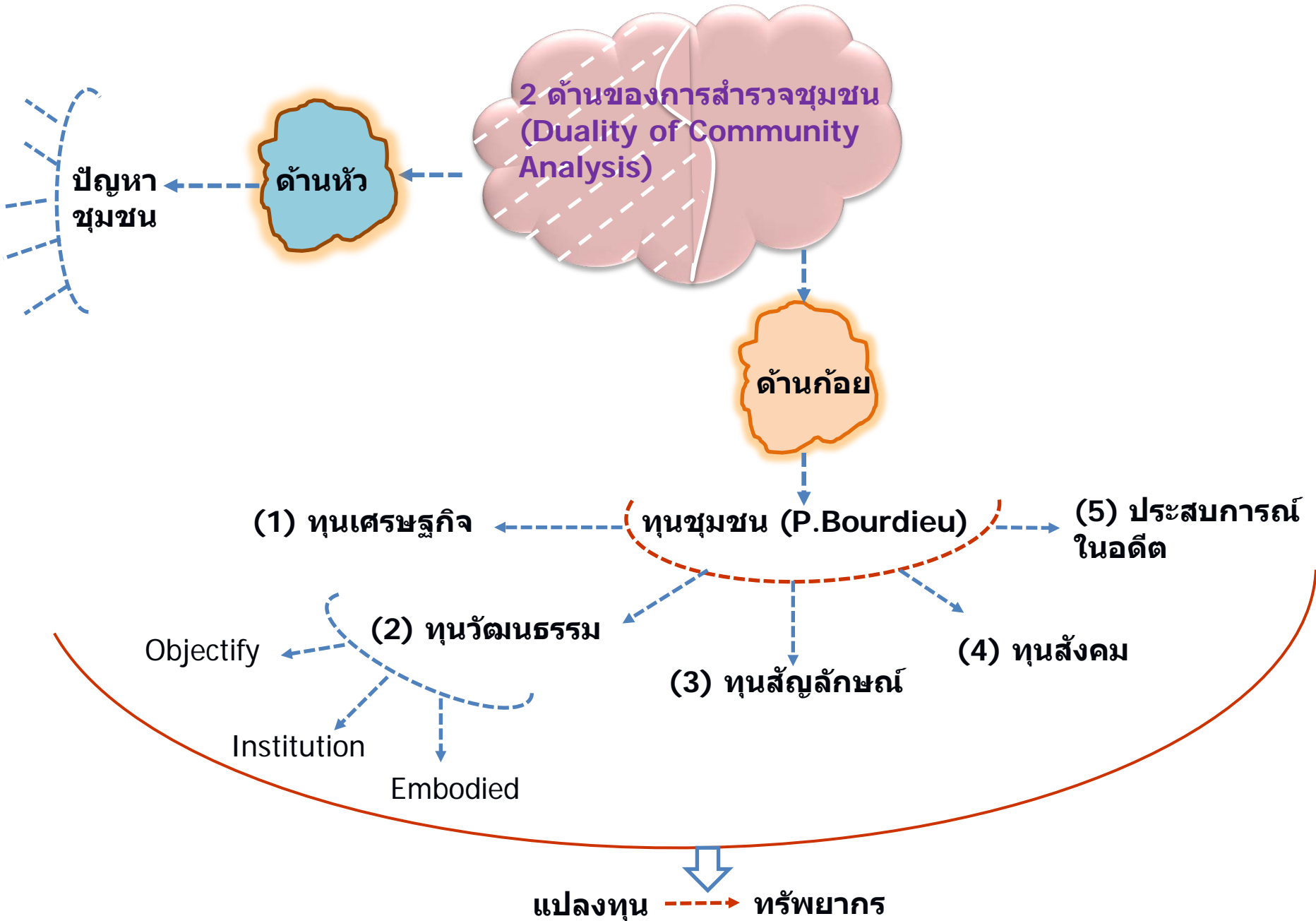
นักวิชาการฝึกใช้เครื่องมือ

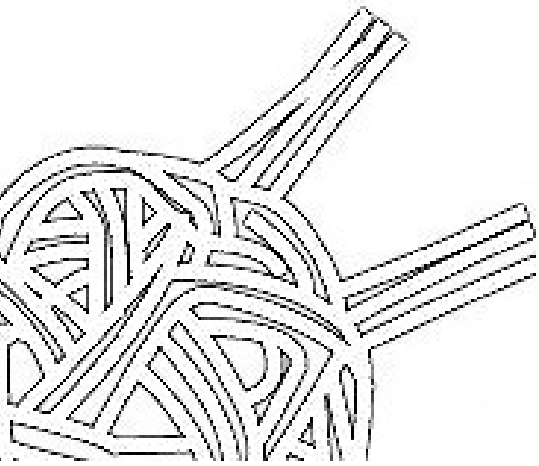
พนักงาน.ธ.ก.ส.ฝึกใช้ เครื่องมือสร้างการมีส่วนร่วม ร่วมกับชุมชน

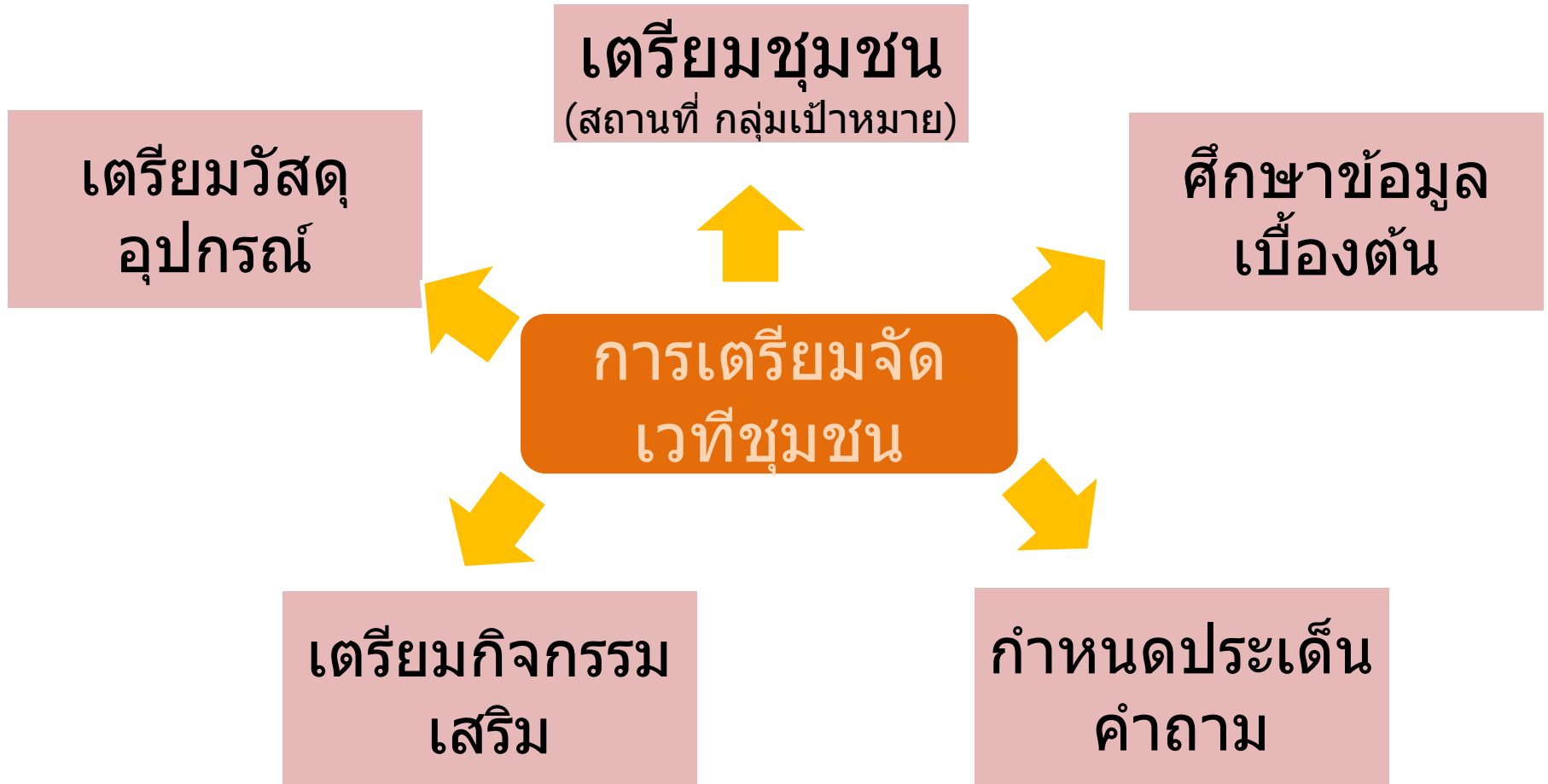
ตัวอย่างการวิเคราะห์ชุมชน

กระบวนการจัดเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ก่อนจัดเวทีชุมชน

การจัดเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1. ทำความรู้จัก

2. แบ่งกลุ่มย่อย

3. ทำกิจกรรมใน
กลุ่มย่อย

- ชี้แจงวัตถุประสงค์
- แนะนำเครื่องมือ
ขั้นตอน วิธีการ
- ชักชวนให้ลงมือทำ
ตามแผน
- ใช้คำถามกระตุ้น

4. สังเกต จด
บันทึกปรากฏการณ์
ภายในกลุ่ม

5. นำเสนอ/สรุป
กิจกรรมกับชุมชน

6. สรุปบทเรียน

“คนชวนคิดชวนคุย”

- สร้างบรรยากาศการพูดคุย
- ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ชักชวนให้ชาวบ้านทำเครื่องมือด้วยตัวเอง

“ผู้ช่วยคนชวนคิดชวนคุย”

- ช่วยตั้งคำถาม และชักชวนให้ชาวบ้านทำเครื่องมือด้วยตัวเอง

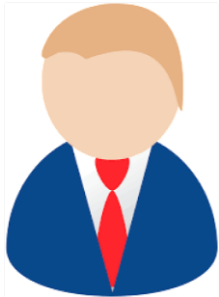
“ผู้สนับสนุน”

- ช่วยสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งต่างๆ ให้กระบวนการดำเนินไปอย่างราบรื่น
- ช่วยสังเกตการณ์บรรยากาศ และความเรียบร้อยในเวที

“คนจดบันทึก”

- เก็บรวบรวม ข้อมูล ความรู้ที่ได้อย่างละเอียด เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อ
- ช่วยเช็คความครบถ้วนของประเด็น และชุดคำถาม

การวางบทบาทในเวที

“ชาวบ้าน”

- เจ้าของความรู้ ภูมิปัญญาต่างๆ ในชุมชน

หลักคิด

- ต้องเชื่อว่าชาวบ้านทำได้
- ทุกคนล้วนมีความสำคัญ
- ยิ่งหลากหลาย ยิ่งงดงาม
- ตัวเครื่องมือเป็นเพียง "สื่อกลาง" ไม่ใช่ "เป้าหมาย"
- ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว

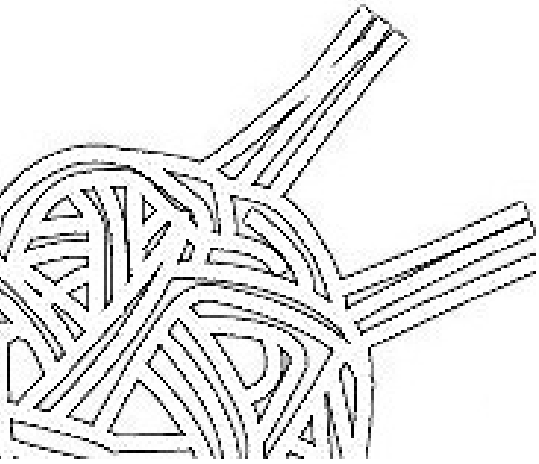
เครื่องมือวิเคราะห์ ชุมชนแบบมีส่วนร่วม

- แผนที่รอบใน-นอก
- ปฏิทินชุมชน
- ไทม์ไลน์
- โองงชีวิต
- ทำเนียบผู้รู้

หลักทำ

- สร้างสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ
- จัดวงคุยเพื่อโฟกัสพลังการมีส่วนร่วม
วางตำแหน่งเครื่องมือให้เหมาะสม
- ใช้คำถามช่วยกระตุ้นและสร้างการมีส่วนร่วม
- ให้ชาวบ้านทำเองให้มาก เราทำให้น้อย
- แบ่งบทบาทให้ชัดเจน
- ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว

ฝึกปฏิบัติการ

มอบภารกิจ และวางแผนการทำงาน

๑. กระบวนการ

ภารกิจ: 1) จัดกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ 2) วิเคราะห์ภาพรวมของทุน และปัญหาของชุมชน

สิ่งที่ต้องวางแผน:

1. ออกแบบกระบวนการภาพรวม
2. แบ่งบทบาทในทีม

๒. ฝึกใช้เครื่องมือ

ภารกิจ: 1) จัดเวทีชุมชนโดยใช้เครื่องมือที่ได้รับมอบหมาย (แผนที่ ปฏิทินชุมชน ไทม์ไลน์ ฯลฯ) 2) ชวนชุมชนวิเคราะห์สิ่งที่เป็นทุน และปัญหาของชุมชน

สิ่งที่ต้องวางแผน:

1. กำหนดกลุ่มเป้าหมาย
2. เตรียมประเด็นย่อยและแนวคำถาม
3. ออกแบบขั้นตอนการทำงาน
4. เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้
5. แบ่งบทบาทในทีม

สรุปบทเรียนการจัดเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1. **ความรู้สึกรู้สึกต่อการจัดเวทีชุมชน และการฝึกใช้เครื่องมือ**
2. **การบรรลุเป้าหมาย 3 เรื่อง**
 - การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นอย่างไร
 - การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนเป็นอย่างไร
 - การทำความเข้าใจชุมชนเป็นอย่างไร
3. **บทเรียนที่เกิดขึ้น**
 - สิ่งที่เราทำได้ดีมีเรื่องอะไรบ้าง
 - หากจะทำอีกครั้งคิดว่าต้องปรับอะไร อย่างไร
 - **บทเรียนสำคัญ**จากเครื่องมือที่ฝึก(ที่อยากแบ่งปันให้กลุ่มอื่นๆ)

ประเด็นแลกเปลี่ยน

- บรรยากาศในเวทีเราออกแบบได้
- การเตรียมความพร้อมเป็นสิ่งจำเป็น
- เลี้ยงสมดุล ความคึกคัก--ความนิ่ง
- การจัดสรร และการบริหารเวลาให้เหมาะสม
- เริ่มอย่างมีคุณค่า จบอย่างมีความหมาย

สรุปประเด็นสำคัญการฝึกใช้เครื่องมือฯ

① เข้าใจเครื่องมือ • วิธีคิด
ที่ใช้เป็นอย่างดี • วิธีการ

② เอาเป้าหมายเป็นตัว
ตั้ง (ไม่ยึดติดเครื่องมือ)

③ เริ่มต้นด้วยความสัมพันธ์
ที่ดี (เรื่องยากก็ง่าย)

④ ใช้เครื่องมือให้เต็ม
ประสิทธิภาพ

⑤ ใช้คู่กับการตั้ง
คำถามที่ดี

⑥ มีการแบ่งบทบาท และ
ทีมเวิร์คที่ดี

⑦ ต้องทำการบ้าน

(วางแผน+ข้อมูลเบื้องต้น+การเดินทาง)

⑧ ให้ความสำคัญกับทุกคน

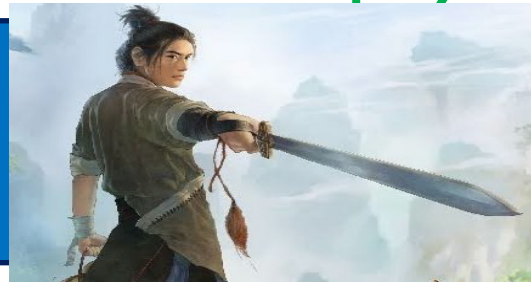
(อย่าปล่อยให้ใครนั่งเหงา อย่ามัวเมากับคนที่พูดเก่ง)

⑨ ให้เขาทำให้มากที่สุด
เราทำให้น้อยที่สุด

① ใช้งานเอนกประสงค์

② ทำอะไรได้
มากกว่า "ข้อมูล"

③ แต่ละเครื่องมือมี
ความเชื่อมโยงกัน
(ช่วยเสริม+เช็ค)

เงินใจ

ผู้เข้าร่วม
(จำนวน/องค์ประกอบ)
เวลา
ปัญหาเฉพาะหน้า
ฯลฯ

1. ได้การมีส่วนร่วม
2. ได้ความสัมพันธ์
3. ได้ข้อมูล
4. ใช้เป็นสื่อนำเสนอ
5. ฯลฯ

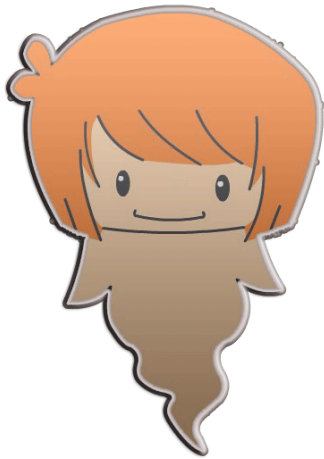
การใช้เครื่องมือให้เต็มประสิทธิภาพ

**การใช้เครื่องมือให้
เต็มประสิทธิภาพ**

- **1. ทุกคนต้องเข้าถึงได้**
- **2. ถูกใช้เป็น “สื่อ” ใน
การทำกระบวนการ
(ไม่ใช่แค่ได้ข้อมูล และให้นำเสนอ)**
- **3. ชาวบ้านได้ลงมือทำเอง**

ลองเปรียบเทียบเครื่องมือเป็น

วิญญาณ

เครื่องมือ

วิญญาณ+ร่าง

ร่าง

กระบวนการ

ปฏิบัติการค้นหาโจทย์

1. จากการวิเคราะห์ชุมชนเมื่อเช้า ท่าน**เห็น** **โจทย์/ประเด็น**ที่น่าจะทำงานในพื้นที่ริมเหนืออะไรบ้าง ให้เลือกมา 1 โจทย์เขียนลงบัตรคำ
2. นำโจทย์ที่เขียน**นำเสนอให้เพื่อนในกลุ่มฟัง** ถกเถียงแลกเปลี่ยน**เพื่อให้ได้โจทย์/ประเด็น**ของกลุ่ม 1 โจทย์ เขียนลงฟลิปชาร์ด

โจทย์แต่ละกลุ่มนำเสนอ

1. การพัฒนากลุ่มอาชีพจัดดอกไม้อย่างยั่งยืน
2. การแก้ปัญหาผักตบชวาโดยการนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดรายได้
3. การรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำไม้กวาดปุมเป้งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ต.ริมเหนือ อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่
4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อขยายตลาดและเพิ่มมูลค่าของสมุนไพรลูกประคบ
5. การถ่ายทอดอัตลักษณ์ชุมชนผ่านการสื่อความหมายของการทำ "สะตวง" (การฟื้นภูมิปัญญาสะตวง/การนำภูมิปัญญาสะตวงมาสร้างเป็น story behind ในรูปแบบ digital content เผยแพร่ผ่าน IT รูปแบบต่างๆ)
6. การศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนเชิงเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มรายได้นอกฤดูกาลเกษตร